

4. Современное зарубежное уголовное право: в 3 т. Т.2. Финляндия, Швейцария [ред. И с предисл. А. А. Пионтковского; пер. с нем. С. Л. Либермана]. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961. – 550 с.
5. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія / М. І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

УДК 343.28/.29

ЕРМЕНЧУК Владилена

ПРИМИРЕННЯ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Наявність в чинному законодавстві норми, передбаченої ст. 46 КК «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим» є безпосереднім проявом гуманізму, справедливості та законності. Саме ця норма є «закріпленням відомого зарубіжному законодавству інституту медіації як альтернативного способу врегулювання кримінально-правових конфліктів, в основу якого покладено посередництво у примиренні сторін» [3, с. 127].

Виходячи з розташування даної норми у розділі IX «Звільнення від кримінальної відповідальності», логічним є віднесення її до інституту звільнення від кримінальної відповідальності. У свою чергу звільнення від кримінальної відповідальності є одним заохочувальних кримінально-правових заходів, що «являють собою систему прийомів і способів впливу на поведінку особи, яка вчинила злочин (кримінальний проступок), з метою спонукання такої особи до соціально-позитивної поведінки шляхом пом'якшення або відмови від застосування примусового кримінально-правового впливу, за виключенням заходів, які мають компенсаційний характер» [2, с. 182]. З цього визначення випливає, що примирення винного з потерпілим є однією із загальних підстав заохочувального заходу.

Стаття 46 передбачає: «Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду» [1].

Із зазначеного припису можна виокремити умови, сукупність яких дозволяє застосувати дану норму на імперативних засадах.

Розглянемо кожну із умов. Так, стосовно того, що слід розуміти під «вчиненням злочину вперше» в теорії кримінального права суттєвих протиріч немає. Злочином, вчиненим вперше, визнається діяння, що передбачене Кримінальним кодексом України і яке особа фактично раніше не вчиняла, чи діяння, вчинене вперше в юридичному розумінні, тоб-

то можливо особа раніше вже чинила злочин, але всі його юридичні наслідки анульовано, наприклад, у зв'язку із зняттям або погашенням судимості. Відповідно до чинного КК України, злочин визнається вчиненим вперше, якщо: злочин є фактично вчиненим у перший раз; особу за раніше вчинений злочин було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, передбачених ст. ст. 45-48 КК України; за раніше вчинений злочин закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК України); особу, засуджену за вчинення злочину, було звільнено від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 КК України); особу за вчинений злочин було засуджено без призначення покарання або звільнено від покарання чи вона відбула покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, оскільки така особа не вважається судимою відповідно до ч. 3 ст. 88 КК України; особа не вважається судимою у зв'язку з реабілітацією (ч. 4 ст. 88 КК України); збігли строки погашення судимості чи судимість знято судом (ст. ст. 89, 91 КК України).

Відповідно до ч. 2,3 ст. 12 КК України злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Крім того, злочин середньої тяжкості має бути вчинений лише з необережної форми вини (злочинна самовпевненість та злочинна недбалість).

Стосовно такої умови як заборона звільняти від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням за корупційні злочини, то слід зазначити, що цим положенням КК України був доповнений Законом України № 1698-VII від 14.10.2014 р. Відповідно до примітки статті 45 КК України «корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК». Вказані в цьому переліку злочини є умисними, тому хоча серед них є середньої тяжкості, вони не підпадають під вищевказану умову. Санкції вказують на те, що серед вказаних в примітці злочинів лише злочини, передбачені ст.ст. 357 (вчинений шляхом зловживання службовим становищем), 210, 354, 364-1, 365-1, 368-2, 368-3, 368-4, 369-2 є злочинами невеликої тяжкості, однак законодавець встановив обмеження на звільнення від кримінальної відповідальності, навіть за наяв-

ності інших формальних умов, за вчинення саме цих злочинів. Такий крок слід розцінювати як один із засобів боротьби з корупцією.

Наступною умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є те, що винна особа повинна відшкодувати завдані нею збитки або усунути заподіяну шкоду, до якої слід віднести будь-яку шкоду, що заподіяна потерпілому злочинцем: майнову та/або моральну.

Ще однією умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є дійсність досягнення примирення між правопорушником та потерпілим. Згідно з п. 4 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12 примирення винної особи з потерпілим (потерпілими) належить розуміти як акт прощення її ним (ними) у результаті вільного волевиявлення, що виключає будь-який неправомірний вплив, незалежно від того, яка зі сторін була ініціатором та з яких мотивів [4].

Отже, примирення винного з потерпілим передбачене як підстава звільнення особи від кримінальної відповідальності. У свою чергу для застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим необхідна сукупність відповідних умов: по-перше, злочин має бути вчинений вперше; по-друге, має бути вчинено злочин, що підпадає під категорію злочинів невеликої або середньої тяжкості; по-третє, форма вини при вчиненні злочину невеликої тяжкості може бути як умисною, так і необережною, а щодо злочину середньої тяжкості – тільки необережною; по-четверте, вчинений злочин не є корупційним; по-п'яте, винна особа повинна відшкодувати завдані нею збитки або усунути заподіяну шкоду; по-шосте, це дійсне досягнення примирення між правопорушником та потерпілим.

Література:

1. Кримінальний кодекс України, від 5 квіт. 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Кримінально-правові заходи в Україні: підручник / за ред. професора Козаченка О.В. – Миколаїв: Іліон. 2016. – 216 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук, О. О. Дудоров, М. І. Мельник. – К.: Канон, А.С.К., 2001. – 1104 с.
4. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 // Вісник ВСУ. – 2006. – № 2. – С. 14.